foods. New York & Londen.
2. Amerine, M, A., E. B. Roesller & F. Filipello, 1959. Modern sensory methods of evaluating wine. Hilgardia 28: 477-567.
3. Beidler, L. M. (ed.), 1971 Taste. Handbook of sensory physiology, vol. IV. Chemical senses, part 2. Berlin, Heidelberg & New York.
4. Brillat-Savarin, A., 1826. Physiologie du goût. Paris (A. Sautelet). (Ik raadpleegde de editie van 1975, uitgegeven bij Hermann, Paris).
5. Bruyn, J. W. de & F. Schneider, 1976. Giftige planten in en om huis. Rotterdam.
6. Durac. J., 1974. A matter of taste. Wine and wine-tasting. London.
7. Harper, R., 1972. Human senses in action. Edinburgh & London. (Hierin hoofdstuk 6: The sense of taste).
8. Henning, H., 1916. Der Geruch. Leipzig. (Hierin Anhang 2: Die Qualitätenreihe des Geschmacks).
9. Heukels, H., 1907. Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten. Uit de gegevens, verzameld door de Commissie voor Nederlandsche Plantennamen bewerkt. Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, Amsterdam.
10. Kleijn, H., 1970. Planten en hun naam. Een botanisch lexicon voor de Lage Landen. Amsterdam.
11. Linnaeus. C., 1751. Amoenitates academicae, vol. 2. Stockholm. (Hierin op pp. 365-387: Sapor medicamentorum).
12. Locquin, M., 1956. Petite flore des champignons de France. Tome I. Agarics, Bolets, Clavaires. Paris.
13. Montagné. P., 1974. Larousse gastronomique. The encyclopedia of food, wine and cooking. London, New York, Sydney & Toronto, 15e druk. (De oorspronkelijke Franse editie is van 1938).
14. Mueller, C. G., 1968. Psychologie van de zintuigen. Utrecht. (Oorspronkelijk verschenen in 1963 onder de titel Sensory Psychology).
15. Rubin, E., 1936. Taste. Brit. Journ. Psych., Gen. Sect. 27: 74-85.
16. Uittien, H., 1946. De volksnamen van onze planten. Zutphen.

Geen maand zonder Witte kwikstaart

D. M. DE VRIES, G. DE VRIES-SMEENK en C. F. VAN DE BUND

De indrukwekkende reeks zachte winters, volgend op die barre uitschieter van 1962 op 1963, is heus niet alleen een zegen geweest voor onze standvogels en wintergasten (D.L. N. 77: 86-92; 78: 25-28). Ook de hier in zeer bescheiden mate stand houdende zomergasten, die 's winters in groten getale Zuid-Europa plegen te bevolken, voeren er wel bij. Zo berichtten we over winter-Tjiftjafs alreeds in De Levende Natuur 77: 1-3, 96; 78: 159. Indien die doorgewinterde insektivoor dat kon opbrengen, waarom dan niet de Witte kwikstaart, behalve van insekten ook levend van wormpjes?

Inderdaad is het zo, dat dit opvallende, zo druk doende vogeltje, zich zelfs in het dan toch al koudere midden des lands 's winters wel vertoont, maar dit bleef toch beperkt tot uitzonderlijke gevallen, zoals uit het volgende moge blijken. Verschaffen we eerst de waarnemingen uit die gebieden van de zuidelijke Gelderse Vallei, waar al jaren lang regelmatig de vogels worden geteld. Dat gebeurt sinds 1950 in het Wageningse Binnenveld door het koppel De Vries-Smeek (o.a. D.L.N. 78: 129-144), waaraan in oktober 1971 de nog onbedreigde Bennekomse Hooilanden, langs de Grift dichter bij Veenendaal gelegen, konden worden toegevoegd, weldra als telgebied van Van de Bund. Hier komen dan voor beide aansluitende graslandgebieden gezamenlijk naar tijdsvolgorde de waarnemingsdata in de donkere maanden november, december, januari en februari: 16-2-1953, 15-11 en 16-12-1958, 15-2-1959, 6-11 en 31-12-1960, 7 en 14-12-1961, 8-

Fig. 1. *Witte kwikstaart.*

12-1962, 29-2-1964, 2 en 10-11 en 8-12-1967, 26-1 en 1-12-1974, 15-2, 8 en 16-11-1975, 1, 14, 27 en 29-11 en 5-12-1976, 16 en 23-1 en 26-2-1977. Van buiten die telgebieden komen uit Wageningen en omgeving nog winterwaarnemingen op 30-11 en 3-12-1953, 13-2 en 7-12-1954, 13-1, 27-2 en 13-12-1956, 11, 12 en 13-2-1959, 8-2-1960, 25-2-1961, 9-11-1973, 12-12-1974, 3, 24 en 30-11-1975, 16-1, 29-2 en 11, 12 en 13-12-1976, 8-1 en 8, 26 en 28-2-1977.

Uit bovenvermelde gegevens komen we dan tot de volgende aantallen dagen, waarop in de met slachtmaand verruimde winters sinds 1950 hoogstens twee Witte kwikstaarten tezamen werden aangetroffen in deze streek uit het midden des lands. Daarbij werden telkens de aantallen trefdagen uit beide telgebieden gezamenlijk tussen haakjes geplaatst. Hier komen dan achtereenvolgens die aantallen: 0 voor 1950-'51 en 1951-'52, 1 (1) voor 1952-'53, 0 voor 1953-'54, 1 (0) voor 1954-'55, 2 (0) voor 1955-'56, 1 (0) voor 1956-'57, 0 voor 1957-'58, 6 (3) voor 1958-'59, 1 (0) voor 1959-'60, 3 (2) voor 1960-'61, 2 (2) voor 1961-'62, 1 (1) voor 1962-'63 en 1963-'64, 0 voor 1964-'65, 1965-'66 en 1966-'67, 3 (3) voor 1967-'68, 0 voor 1968-'69, 1969-'70, 1970-'71, 1971-'72 en 1972-'73, 2 (1) voor 1973-'74, 3 (2) voor 1974-'75, 7 (2) voor 1975-'76 en 15 (8) voor 1976-'77. In de zojuist voorbije kwakkelwinter, waarin de deze zomer bovenmatig verwarmde Noordzee (tot 20 à 21°) niet sterk afkoelde, was het dus wel raak voor ons kwieke witzwarte vogeltje: geen maand er zonder! Vergelijken we nog even de sommen van de aantallen trefdagen in de duistere tijden van de opeenvolgende decenniën sedert het begin van onze geregelde vogelinventarisaties: jaren vijftig 15 (4), zestig 10 (9) en de eerste 7 van de jaren zeventig 24 (12). Het lijkt ons niet al te gewaagd deze climax grotendeels toe te schrijven aan de gunstige invloed van de sedert de jaren veertig eindelijk weer eens betere zomers en bovendien van al die milde winters van de laatste tijd, met andere woorden aan het mediterraan aandoende klimaat, in het bijzonder van 1976 met zijn weer ten tonele verschijnen van zozeer verbeide vlinders (D.L.N. 79: 232 en 277-278).

Bij dit alles moet dan wel bedacht worden, dat in de Gelderse Vallei later minder vaak de vogelstand werd opgenomen dan in de jaren vijftig (toenmaals tien keer per maand), waardoor op zichzelf de trefkans aanmerkelijk geringer werd. Niettegenstaande dit werd de Witte kwikstaart daar in de zeventiger jaren juist vaker betrapt. Voorts is in oecologisch opzicht vermeldenswaard, dat deze soort dan vrijwel alleen gezien werd bij en op gebouwen en langs stromend water, aldaar in het Wageningse Binnenveld nogal eens in gezelschap van overwinterende Grote gele kwikstaarten. Tjiftjafs, Winterkoninkjes, Graspiepers en Pimpelmezen kan men bij koudere weersgesteldheid ook veelal langs de waterkant opmerken, alwaar dan kennelijk altijd nog wel allerlei kleingoed voor hen te verschalken is.

De Levende Natuur 80 (3):55-57 (1977)

In vogelboeken staat zo al geschreven, dat de Witte kwikstaart komt opdagen vanaf begin maart om in oktober weer weg te trekken, maar dat er zich bij ons evenals in Duitsland enkele ook wel 's winters laten zien. Dit laatste hebben wij hierboven, althans voor de omgeving van Wageningen, vanaf 1950 getalsmatig kunnen boekstaven. Hoe staat het daar nu zoal met het vroegst en het laatst waarnemen van dit vogeltje in de loop van het jaar? Voor onze telgebieden in de Gelderse Vallei worden hieronder de verkregen gegevens bijeen gevoegd en per decade samengevat voor de maanden januari, februari en maart, alsook voor september, oktober, november en december, van de jaren vijftig, zestig, en voor zover gevorderd, zeventig.

Veelvuldigheid vroegste waarnemingen

Maanden	Decaden	Vroegste waarnemingen
Januari	1	0
	2	1
	3	1
Februari	1	0
	2	2
	3	1
Maart	1	8
	2	11
	3	2

Veelvuldigheid laatste waarnemingen

Maanden	Decaden	Laatste waarnemingen
September	1	0
	2	0
	3	1
Oktober	1	2
	2	12
	3	2
November	1	1
	2	1
	3	0
December	1	3
	2	2
	3	1

Duidelijk komt in voorgaande staatjes naar voren, dat in bijna de helft van het aantal waarnemingsjaren de vroegste trefdatum viel in de tweede decade van de eerste lentemaand. Daarnaast vertoont de tweede decade van wijnmaand betreffende de laatste trefdagen een vrijwel even hoge piek, hoewel die steiler uitvalt.

Aan het eind van dit stukje lijkt het ons wel op zijn plaats er in ander verband op te wijzen, hoe schaars de Witte kwikstaart 's winters wel is in de Lage Landen. In ons 10-hectare-bloktranssect-onderzoek hier te lande, lopende van 1963 tot 1972 (o.a. D.L.N. 79: 243-255), waarbij verspreid over geheel Nederland in 819 blokken van allerhande landschappen de vogels werden geteld, is immers in de duistere maanden bij open weersgesteldheid en eenmalig bezoek geen enkele Witte kwikstaart opgemerkt. Het lijkt overigens niet onmogelijk, dat een dergelijk onderzoek in de jongste jaren niet geheel negatief zou zijn uitgevallen, gezien het inmiddels aanmerkelijk gestegen aantal winterse waarnemingen van deze soort in onze regelmatig bezochte telgebieden tussen Wageningen, Veenendaal en Ede. Voor een succesvolle soortenjacht is het immers naast het uitvoeren van verkenningen ver van huis eveneens dienstig om bij voortduring veelvuldig op vogels uit te gaan in eigen omgeving met afwisselend landschap. waarbij men zich geenszins moet laten afschrikken door onaangenaam weer. Mooiweervogelaars ontgaat toch wel veel!

